

Lietuvos Respublikos Seimui
Lietuvos Respublikos Seimo darbo grupei Rinkimų kodeksui sudaryti

DĖL RINKIMŲ PROCESŲ REGLAMENTUOJANČIŲ TEISĖS AKTŲ IR RINKIMŲ KODEKSO PROJEKTO

„Transparency International“ Lietuvos skyriaus (toliau – TILS) atstovai nuo 2013 m. dalyvauja LR Seimo darbo grupėje Rinkimų kodeksui parengti. Rinkimų kodekso rengimas – tai bandymas į vieningą dokumentą sujungti rinkimus reguliuojančius teisės aktus. Tuo pačiu tai ir galimybė peržiūrėti, kaip reikėtų keisti rinkimų reguliavimą atsižvelgiant į pastarųjų rinkimų metu išryškėjusias problemas, siekiant, kad rinkimai būtų skaidresni.

Po kelių metų veikimo Seimo darbo grupėje, TILS nusprendė pateikti esminių savo pasiūlymų rinkinį. Kviečiame šiuos pasiūlymus įgyvendinti arba į juos atsižvelgti rengiant Rinkimų kodeksą, arba atitinkamai keičiant atskirus dabar galiojančius teisės aktus.

TILS pasiūlymai skirti teisės aktams, reguliuojantiems rinkimų procesus Lietuvoje:

1. TILS siūlo pakeisti Politinių partijų įstatyme (19 str.) numatytą teisinį reguliavimą dėl **politinių partijų narystės mokesčių dydžių ir jų mokėjimo dažnio, numatant, kad narystės mokesčių dydžiai turi būti atskleidžiami.**

Šiuo metu galiojanti Politinių partijų įstatymo 19 straipsnio 3 dalis leidžia politinėms partijoms, greta to paties straipsnio 2 dalyje numatytų stojamųjų ir periodinių narių mokesčių, nusimatyti papildomas narystės mokesčių rūšis. Be to, politinės partijos savo įstatuose ne visada pateikia baigtinį sąrašą visų savo nariams taikomų mokesčių, specialiųjų mokesčių, jų dydžių, mokėjimo terminų, jų atlikimo dažnumo ir kt.

Europos Tarybos valstybių prieš korupciją grupė (toliau - GRECO) savo rinkimų įstatymų apžvalgoje¹ taip pat pastebi riziką, jog partijų narystės mokesčiai gali tapti neatskleistais paramos šaltiniais juos dirbtinai padalijant į keletas asmenų narystės mokesčius ir taip išvengiant įstatymu nustatyto narystės mokesčio limito,² kurį viršijus partijos narys privalėtų deklaruoti savo pajamas. Nors tradiciškai partijos narių mokesčiai laikomi vienu skaidriausių politinių partijų pajamų šaltiniu,³ Lietuvos kontekstas ir jame identifikuotos korupcinės rizikos rodo, kad, norint užtikrinti atskaitingumą šioje srityje, reikėtų užtikrinti, jog politinės partijos nario mokesčių dydžiai būtų vieši.

Pagal dabartinį teisinį reguliavimą šiuos duomenis turi tik pačios politinės partijos ir Vyriausioji rinkimų komisija (toliau – VRK), kuri jų pagrindu viešai pateikia tik apibendrintą statistiką.⁴ Toks reguliavimas neleidžia tinkamai valdyti galimų rizikų dėl piktnaudžiavimo politinių partijų narystės mokesčiais, siekiant apeiti aukas politinėms partijoms reguliuojančius įstatymus bei nario mokesčiams taikomus limitus, ir taip sudarydamas terpę piktnaudžiavimui.

¹ Y-M. Doublet, *Fighting Corruption. Political Funding: Thematic review of GRECO's Third Evaluation Round*. Prieiga internete: http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/general/DOUBLET_EN.pdf [žiūrėta 2015.09.04].

² Šiuo metu šis limitas yra 347,54 Eu (1200Lt), Politinių partijų įstatymo 19 str. 4 d.

³ E. Masnevaitė, *Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo teisinis reguliavimas Lietuvoje* (Daktaro disertacija), Vilnius, 2010.

⁴ <http://www.vrk.lt/2014-far> [žiūrėta 2015.09.04].

Siekiant šią praktiką pakeisti, būtina nustatyti VRK pareigą pateikti gaunamus detalius partijų narystės mokesčių registracijos žurnalus viešai, atitinkamai pakeičiant **Politinių partijų įstatymo 19 straipsnio 5 dalį**.

2. TILS siūlo užtikrinti išsamų bei nepertraukiamą rinkiminių kampanijų dalyvių išlaidų viešinimą viso rinkiminio laikotarpio metu.

Šiuo metu galiojanti Politinių kampanijų finansavimo ir finansavimo kontrolės įstatymo (toliau – PKKFI) 22 straipsnio 5 dalis nustato VRK pareigą *apibendrintus* politinių kampanijų finansavimo ir politinės reklamos stebėsenos duomenis *nuolat* skelbti savo interneto svetainėje.⁵

Rinkiminės kampanijos metu informacija apie konkretaus rinkiminės kampanijos dalyvio aukas ir aukotojų sąrašas kartu su sudarytomis sutartimis dėl paslaugų ar prekių pirkimo VRK tinklalapyje yra atnaujinami kartą per parą. Į šią kasdien atnaujinamą duomenų dalį patenka rinkiminės kampanijos dalyvių atstovų (iždininkų) atnaujinimo metu į VRK administracinę sistemą įvesti duomenys. Toks operatyvus dokumentų viešinimas yra sveikintinas, tačiau ne mažiau svarbus yra ir išsamus viešinamos informacijos turinys.

VRK interneto svetainėje nuolat atnaujinamų rinkiminės kampanijos sudarytų sutarčių skiltyje⁶ šiuo metu nėra viešinamos šių sutarčių sumos. Pasibaigus rinkiminės kampanijos laikotarpiui,⁷ viešinamos galutinės finansinės ataskaitos yra sudaromos sugrupuojant rinkiminės kampanijos dalyvio patirtas išlaidas - pirktas prekes ar paslaugas - stambiomis kategorijomis. Pavyzdžiui, politinei reklamai ar agitacijai skirtos išlaidos galutinėse finansinėse ataskaitose yra sugrupuojamos pagal reklamos būdą: (1) politinė reklama televizijoje; (2) politinė reklama radijuje; (3) politinė reklama spaudoje; (4) išorinė politinė reklama; (5) reklama internete; (6) kitomis priemonėmis skleidžiama politinė reklama⁸ (tiesa, kalbant būtent apie politinę reklamą bendresnį vaizdą taip pat galima susidaryti iš stebėseną atliekančių rinkiminių kampanijų stebėtojų ataskaitų⁹ ir viešosios informacijos rengėjų ir skleidėjų deklaracijų¹⁰).

Tokia tvarka neleidžia daryti išsamių išvadų apie konkretaus rinkiminės kampanijos dalyvio išlaidas ir tai gali sudaryti prielaidas piktnaudžiavimui rinkiminę kampaniją netiesiogiai finansuojant pritaikant, pavyzdžiui, neproporcingas „nuolaidas“ įsigijamoms prekėms ir paslaugoms. „Transparency International“ tarptautinis tinklas visada pasisakė už išsamų ir nepertraukiamą ataskaitų teikimą viso

⁵ PKKFI 22 straipsnis.

⁶ Pvz.: savarankiško rinkiminės kampanijos dalyvio Petro Kuizino sudarytos sutartys (žiūrėta 2015.11.07, t.y. dar vykstant 2015 m. lapkričio Telšių rajono savivaldybės mero rinkimams)

http://www.2013.vrk.lt/rinkimai/469_lt/PolitiniuKampanijuFinansavimas/Dalyvis7606/Dalyvio7606Sutartys.html.

⁷ Praėjus ne daugiau kaip 100 dienų po galutinių rezultatų paskelbimo. Detaliau šis terminas aptariamas šio dokumento pasiūlyme Nr. 3 (žemiau).

⁸ Pvz.: 2015 m. kovo 1 d. savivaldybių tarybų rinkimų savarankiško rinkiminės kampanijos dalyvio (kandidato į merus) Valdemaro Valkiūno politinės kampanijos finansavimo ataskaita (žiūrėta 2015.11.07)

http://www.2013.vrk.lt/rinkimai/_data/visos_ataskaitos/participators_21079_82a9c50559f47386aadb34b80ff962bc.pdf

⁹ Politinės kampanijos stebėtojų ataskaitos Telšių rajono savivaldybės mero rinkimams (žiūrėta 2015.11.07, t.y. dar vykstant 2015 m. lapkričio Telšių rajono savivaldybės mero rinkimams)

http://www.2013.vrk.lt/rinkimai/469_lt/PolitinesKampanijosStebetojuAtaskaitos/index.html.

¹⁰ Viešosios informacijos rengėjų ir skleidėjų deklaracijos Telšių rajono savivaldybės mero rinkimams (žiūrėta 2015.11.07, t.y. dar vykstant 2015 m. lapkričio Telšių rajono savivaldybės mero rinkimams)

http://www.2013.vrk.lt/rinkimai/469_lt/InformacijosRengejoSkleidejoDeklaracijos/index.html.

rinkiminio laikotarpio metu.¹¹ Kaip gerąją rinkiminių kampanijų praktiką, siekiant tinkamo atsiskaitymo ir viešumo, tikslų išlaidų dydžių viešinimą įvardina ir Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacija (toliau - ESBO).¹²

Siekiant pakeisti šią praktiką, reikėtų taisyti **PKKFĮ 22 straipsnio 5 dalį**, žodį „apibendrintus“ pakeičiant žodžiu „detalūs“. Tuo pačiu ir šioje dalyje esantis patikslinimas dėl institucijų, galinčių susipažinti su detaliais duomenimis, tampa perteklinis.

Informacijos aktualumui užtikrinti taip pat būtina prie skelbiamų duomenų VRK interneto svetainėje nurodyti ir tikslų paskutinio duomenų atnaujinimo dieną ir laiką, o pati VRK tokiu atveju turėtų atitinkamai paruošti naujas ataskaitų formas.¹³

3. TILS siūlo sutrumpinti rinkiminių kampanijų galutinių finansinių ataskaitų viešinimo terminą.

Pagal šiuo metu galiojantį PKFFKĮ¹⁴ Vyriausioji rinkimų komisija turi 100 dienų nuo galutinių rinkimų rezultatų paskelbimo dienos savo tinklalapyje pavišinti politinių kampanijų ataskaitas.¹⁵ Toks pats terminas yra nustatytas ir visam rinkiminės kampanijos laikotarpiui.¹⁶ Bet kuriuo atveju, už finansinių ataskaitų teikimo tvarkos pažeidimus per rinkimus ar po rinkimų taikoma administracinė (arba, esant nusikalstamos veikos sudėčiai, baudžiamoji) atsakomybė.

Jei politinės kampanijos dalyvis nusižengia rinkimų įstatymų reguliavimui dėl lėšų panaudojimo, visuomenė apie tai paprastai sužino praėjus beveik ketvirčiui metų po rinkimų. Problema yra ne tik tai, jog ši informacija tuo metu jau yra mažiau aktuali ir dėl to sulaukia žymiai mažiau žiniasklaidos ir visuomenės dėmesio. Per tiek laiko naujai išrinktų institucijų politinė sandara jau yra susiformavusi ir nusistovėjusi (koalicijos, paskyrimai, partnerystės ir pan.). Taigi gali susidaryti situacija, kai administracinė atsakomybė (ATPK 207¹⁰ str.) bus pritaikyta,¹⁷ tačiau neteisėtų veiksmų padarinių pašalinti nepavyks.

Politinių kampanijų dalyvių finansinių ataskaitų sudarymas labai didele dalimi priklauso nuo nepertraukiamo ir savalaikio atsiskaitymo už visas finansines įplaukas ir išlaidas visos rinkiminės kampanijos metu.¹⁸ Šiame kontekste ypač svarbus VRK informavimas apie laikotarpį iki rinkimų dienos. Tiesa, Lietuvoje nustatytas 100 dienų terminas galutinėms rinkiminės kampanijos ataskaitoms pavišinti nėra išskirtinai ilgas palyginus su kitų šalių įstatymais – tačiau šiuo metu daugelyje pasaulio šalių būtų

¹¹ Transparency International Helpdesk, Political Party Accountability: Intra-party Democracy, funding and minimum standards for candidates, p. 4, 2013.

¹² OSCE ODIHR Handbook of the Observation of Campaign Finance, p. 40,
<http://www.osce.org/odihr/elections/135516?download=true>.

¹³ Šiuo metu paskutinio atnaujinimo data ir laikas dėl Politinės kampanijos stebėtojų ataskaitų ir viešosios informacijos rengėjų ir skleidėjų deklaracijų nėra nurodomos, o savarankiškų rinkiminės kampanijos dalyvių puslapiuose yra nurodoma, jog „Svetainės puslapių turinys aktualizuojamas vieną kartą per parą.“

¹⁴ Tiksliau – PKFFĮ 4 ir 21 straipsniai.

¹⁵ Identiškas reguliavimas nustatytas ir Rinkimų kodekso projekto 123 straipsniu.

¹⁶ PKFFĮ 2 straipsnis.

¹⁷ Pagal ATPK 35 str. tokiems pažeidimams taikomas specifinis nuobaudos skyrimo terminas, t.y. 6 mėnesiai nuo pažeidimo *nustatymo* dienos, jeigu nuo pažeidimo padarymo dienos iki jo nustatymo dienos nėra praėję daugiau kaip vieneri metai.

¹⁸ OSCE ODIHR Handbook of the Observation of Campaign Finance, p. 39.
<http://www.osce.org/odihr/elections/135516?download=true> [žiūrėta 2015.10.02]

dėl šio laikotarpio sutrumpinimo vyksta diskusijos. Užtikrinus išsamesnį ir nepertraukiamą informavimą¹⁹ atitinkamai turėtų sutrumpėti ir galutinių ataskaitų sudarymo terminas. Žinoma, siekiant šių tikslų bus būtina ir atitinkamai efektyvinti praktinę ataskaitų administravimo ir viešinimo dalį (pavyzdžiui, visą procesą būtų galima labiau elektronizuoti).²⁰ Tai atlikus šis terminas gali būti tikrai stipriai sutrumpintas.

Čia aptarto operatyvesnio viešinimo terminų teisinio reguliavimo pavyzdžių kitose šalyse jau yra. Pavyzdžiui, Estijos Politinių partijų įstatymas²¹ įpareigoja politines partijas, rinkimų komitetus ir savarankiškus kandidatus per vieną mėnesį nuo rinkimų dienos pateikti rinkiminės kampanijos ataskaitas²² politinės partijos finansavimo priežiūros komitetui, kuris šią ataskaitą viešina savo interneto svetainėje. Panašus finansinių ataskaitų viešinimo terminas – ne daugiau kaip 40 dienų - yra numatytas ir Latvijos Politinių partijų finansavimo įstatyme. Šis įstatymas įpareigoja politines partijas pateikti savo rinkiminių kampanijų finansines ataskaitas Latvijos Prevencijos ir kovos su korupcija biurui per 30 dienų nuo rinkimų,²³ o Prevencijos ir kovos biurą - per 10 dienų nuo šios ataskaitos gavimo dienos pavišinti šią ataskaitą savo interneto svetainėje.²⁴

TILS siūlo sumažinti **PKKFĮ 21 str.** Vyriausiajai rinkimų komisijai nustatytą finansinių ataskaitų viešinimo terminą - 100 dienų.²⁵

4. TILS siūlo aiškiau sureguliuoti nepiniginį aukų apskaitymą

Pagal Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo ir kontrolės įstatymą nėra numatytas paslaugos, kaip galimos aukos politinei partijai ar kitiems kandidatams, dalykas. Tai reiškia, kad, nepaisant to, jog paslaugų vertę būtų galima nustatyti pagal įstatymo analogiją pritaikius rinkos kainos kriterijų, dėl teisinio neapibrėžtumo galima tuo piktnaudžiauti, siekiant sumažinti tikrąją aukos vertę ir taip apeiti jos dydžiui nustatytus ribojimus.²⁶

Panaši problema praktikoje egzistuoja ir su kitomis nepiniginėmis aukomis,²⁷ be to, remiantis metinėmis politinių partijų finansinės veiklos ataskaitomis, politinės partijos tokias aukas deklaruoja retai arba nedeklaruoja visai. Toks reguliavimas ir praktika sudaro galimybes piktnaudžiauti šia paramos forma, apeinant piniginėms aukoms taikomą reguliavimą ir limitus.

Tam, kad būtų lengviau kontroliuoti nepiniginį aukų mastą, **reikia išsamesnių rinkiminių kampanijų dalyvių finansinių rinkinių ir vieningų nepiniginį aukų įvertinimo gairių ar principų.** Daugiau

¹⁹ Dėl nepertraukiamo ir išsamaus informavimo būtinumo žiūrėti šio dokumento pasiūlymą Nr. 2.

²⁰ Rekomendacijų elektronizuoti administravimo procesą laikosi Europos Saugumo ir Bendradarbiavimo Organizacija. Žr: OSCE ODIHR Handbook of the Observation of Campaign Finance, p. 41, <http://www.osce.org/odihr/elections/135516?download=true> [žiūrėta 2015.10.02].

²¹ Estijos Respublikos Politinių partijų įstatymo 12⁸ straipsnio 1 dalis. Dokumentą galima rasti (anglų kalba) adresu: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/513042015011/consolide>.

²² Ataskaitos turiniui keliami reikalavimai numatyti to paties įstatymo 12⁸ straipsnio 9 dalyje.

²³ Latvijos Respublikos Politinių partijų finansavimo įstatymo 8² straipsnio 1 dalis. Dokumentą galima rasti (anglų kalba) adresu:

http://www.vvc.gov.lv/export/sites/default/docs/LRTA/Likum/Financing_of_Political_Organisations_xPartiesx.doc.

²⁴ To paties įstatymo 9 straipsnio 3 d.

²⁵ PKKFĮ 21 straipsnis, Rinkimų kodekso projekto 123 str.

²⁶ 2011 m. sausio 19 d. Seime vykusioje Vyriausiosios rinkimų komisijos rengtoje konferencijoje „Politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo kontrolės aktualijos“ skaitytas dr. Elenos Masnevaitės pranešimas.

²⁷ Pečkys, V. Politinių partijų finansavimas: aktualijos ir problemos. Socialinių mokslų studijos. Mykolo Romerio Universitetas. 2011, 3(2), P. 443–458: p. 452

skaidrumo į šią sritį įneštų ir laiku viešinamos detalios finansinės partijų ir rinkiminių kampanijų ataskaitos, nes jose išryškėtų ir, pavyzdžiui, neadekvatūs suteiktų itin pigių paslaugų atvejai.

5. TILS siūlo aiškiau sureguliuoti ir kontroliuoti nevyriausybinių organizacijų atskaitingumą

Be to, kaip pažymėta ir GRECO Lietuvos rekomendacijų įgyvendinimo ataskaitoje,²⁸ labai svarbu, kad politinės partijos nesinaudotų vadinamuoju „netiesioginiu finansavimu“ per su jomis tiesiogiai arba netiesiogiai susijusius trečiuosius asmenis. Tokios situacijos susiklosto, kai, tarkime, kokia nors organizacija, registruota kaip ne pelno siekiantis juridinis asmuo, užsiima veiklomis, kurios iš esmės reiškia, pavyzdžiui, rinkiminę agitaciją ir taip atneša naudą politinei partijai ar kitam savarankiškam rinkiminės kampanijos dalyviui. Paramą tokiems subjektams pagal Lietuvos įstatymus teikti gali tiek verslas, tiek ir visi fiziniai asmenys, tad netiesiogiai remiant tokius subjektus tarsi finansuojamos ir pačios rinkiminės kampanijos.

Prie netiesioginio finansavimo per susijusias organizacijas problemos sprendimo prisidėtų atskaitingesnis NVO sektorius Lietuvoje. Dabar tik viešosioms įstaigoms pagal Viešųjų įstaigų įstatymą privaloma teikti savo finansines ataskaitas Registrų centrui – tačiau net ir dauguma viešųjų įstaigų šio reikalavimo tiesiog nesilaiko, tad sužinoti, kas ir kiek finansavo konkrečią viešąją įstaigą gali būti tiesiog neįmanoma. Reikia **griežčiau kontroliuoti, kurios viešosios įstaigos nepateikia savo finansinių ataskaitų Registrų centrui**, be to, **numatyti, kad finansines ataskaitas viešai Registrų centrui turi ir kitos nevyriausybines organizacijas**.

Žingsnis didesnio aukų administravimo viešumo link taip pat būtų žengtas **viešai paskelbiant motyvus, kuriais remiantis konkreti auka VRK buvo pripažinta nepriimtina ir vėliau gražinta aukotojui**. PKFFKĮ 12 straipsnio 2 dalis būtent ir nurodo, kad viena iš nepriimtinių, taigi – ir negalimų – aukų rūšių yra politinių kampanijų dalyvių finansavimas per trečiuosius asmenis. Šiuo metu VRK interneto svetainėje yra nurodoma, kokiam subjektui, kokia suma ir kada buvo gražinta,²⁹ tačiau nenurodoma kodėl pati auka buvo pripažinta nepriimtina.

6. TILS siūlo svarstyti sankcijų už politinių kampanijų finansavimo tvarkos pažeidimų griežtinimą

Esminis sankcijų už politinių kampanijų finansavimo tvarkos pažeidimus matavimo kriterijus turėtų būti proporcingumas.³⁰ Šiuo metu galiojantis Administracinių teisės pažeidimų kodeksas³¹ (toliau ATPK) numato administracinę atsakomybę už politinių kampanijų tvarkos pažeidimus (207¹⁰ str.)³² – už išlaidų

²⁸ GRECO Lietuvos rekomendacijų įgyvendinimo ataskaita, Trečiasis vertinimo turas, „Inkriminavimas“ (ETS 173 ir 191, GPC 2) „Politinių partijų finansavimas“, II TEMA: Partijų finansavimo skaidrumas, ii rekomendacija, 58-61 punktai (žiūrėta 2015.11.07)

[https://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round3/GrecoRC3\(2011\)7_Lithuania_LT.pdf](https://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round3/GrecoRC3(2011)7_Lithuania_LT.pdf).

²⁹ Pvz.: savarankiško rinkiminės kampanijos dalyvio Petro Kuizino sudarytos sutartys (žiūrėta 2015.11.07, t.y. dar vykstant 2015 m. lapkričio Telšių rajono savivaldybės mero rinkimams)

http://www.2013.vrk.lt/rinkimai/469_lt/PolitiniuKampanijuFinansavimas/Dalyvis7606/Dalyvio7606AukotojuSarasa.html.

³⁰ Funding of Political Parties and Election Campaigns | A Handbook on Political Finance P. 235.

<http://www.idea.int/publications/funding-of-political-parties-and-election-campaigns/loader.cfm?csModule=security/getfile&pageID=64347> [žiūrėta 2015.10.05].

³¹ Galima rasti http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=494460.

³² 207¹² straipsnis numato atsakomybę už politinių partijų finansavimo tvarkos pažeidimus.

politinei kampanijai apskaitos tvarkos pažeidimą ir jo pakartojimą atitinkamai maksimali sankcija yra 2890 EUR ir 4340 EUR.

GRECO taip pat yra pažymėjusi, jog tokio dydžio baudos gali neatgrasinti nuo pažeidimo atlikimo,³³ o ne pagal įstatymus pervesti ar apskaityti pinigai gali ne tik keletą kartų viršyti baudos dydį, tačiau tuo pačiu iš tokių pinigų gautą naudą (pvz.: laimėtas rinkėjų simpatijas reklamos dėka) labai sunku įvertinti ir dar sunkiau likviduoti, tad TILS siūlo **svarstyti apie atitinkamų ATPK 207¹⁰ straipsnio dalių sankcijų sugriežtinimą.**

7. Būtina visus rinkimų finansinių ataskaitų rinkinius skelbti ir viešinti **atvirų duomenų (angl. open data) formatu.** Šiuo metu nemažai VRK teikiamų duomenų vis dar yra teikiami .pdf ar kitais kompiuteriu neskaitomais formatais.³⁴

Norint užtikrinti tinkamą VRK interneto svetainėje viešinamų duomenų panaudojamumą ir pilnavertį visuomenės įtraukimą³⁵ šiuos duomenis analizuojant būtina visus VRK kaupiamus duomenis apie Lietuvoje vykstančius rinkimus viešinti laikantis 5 atvirų duomenų principų³⁶:

- 1) duomenys turi būti pateikti atvirtais ir nepatentuotais formatais;
- 2) duomenys turi būti licenzijuojami;
- 3) duomenys turi būti struktūruoti;
- 4) duomenys turi būti išsamūs;
- 5) duomenys turi būti pirminiai ir teikiami protingu laiko terminu nuo jų surinkimo.³⁷

Gerosios praktikos pavyzdys viešinant finansinius rinkiminių kampanijų duomenis atvirų duomenų formatu yra Estijos Nacionalinės rinkimų komisijos administruojama rinkiminių kampanijų dokumentų ir duomenų bazė.³⁸ Pasirinkus norimą matyti rinkiminę kampaniją (est. *Valimiskampaania*) ir politinę partiją ar rinkimų komitetą ar savarankišką kandidatą (est. *Erakond / valimisliit / üksikandidaat*) paprastose ir struktūruotose lentelėse pateikiami finansiniai rinkiminių kampanijų dalyvių duomenys. Be jokios išankstinės registracijos ar patvirtinimo visus rodomus duomenis ta pačia struktūra galima iškart parsisiųsti .csv (angl. *Comma-separated values*) formatu, kuris yra vienas tinkamiausių norint vieninga struktūra pateikti didelius kiekius informacijos.

Pagarbiai -

Sergejus Muravjovas

„Transparency International“ Lietuvos skyriaus vadovas

³³ *Supra* 28.

³⁴ Pvz.: <http://www.vrk.lt/2014-far> ;

http://www.2013.vrk.lt/rinkimai/440_lt/PolitiniuKampanijuFinansavimas/Dalyvis6783/Dalyvio6783FinansavimoAtaskaitos.html. Tik bendros finansavimo ataskaitų suvestinės yra pateikiamos kompiuteriu skaitomu .xlsx formatu.

³⁵ Paprastą ir suprantamą duomenų prieinamumą rekomenduoja ir ESBO. Žr. OSCE ODIHR Handbook of the Observation of Campaign Finance, p. 41, <http://www.osce.org/odihr/elections/135516?download=true> [žiūrėta 2015.10.02].

³⁶ TILS rekomendacijas dėl „5 atvirų duomenų teikimo principų“ galite rasti adresu http://www.transparency.lt/wp-content/uploads/2015/10/5_atviru_duomenu_teikimo_principai.pdf.

³⁷ Penktojo atvirų duomenų principo reikšmė ir taikymas rinkiminių kampanijų metu yra detalai aptartas šio dokumento pasiūlyme Nr. 2.

³⁸ Estijos Nacionalinės rinkimų komisijos internetinę svetainę (estų kalba) galite rasti adresu <http://www.erjk.ee/et/aruanded/valimiskampaaniad>.